

מראי מקומות - בבא בתרא קמ"ה

לאו לטבועין ניתנו, והא מקום שלא להחזיר אין מחזירין קתני. ותי' דזה לא הי' ק' לר' נתן, דאע"ג דקידושין לאו לטבועין ניתנו, כיון שנהגו שלא להחזיר, מסתמא לטבועין נתנו, ולא הי' מצפה לחזרתן היא, הואיל ונהגו שלא להחזיר. אבל אדר' יהודה הנשיא שפיר הק', דכיון דאמרת דקסבר דקידושין לטבועין נתנו, כי נהגו להחזיר מאי הוי, הלא המקדש נתייאש מחזרתן, דהא זהו כל הביאור בהא דקידושין לטבועין ניתנו, דהיינו שהמקדש מתייאש מחזרתן, וגומר בלבו לתתן על דעת שלא יחזיר, ולכן כשנהגו להחזיר הרי מתנה יהיבין בההוא שעתא, ויכולה האשה לומר דאינה חפצה ליתן לו מתנה.

(ד) **קידושין לאו לטבועין ניתנו** - הק' הקובץ **שעורים** (תקל"ג) על דין זה דקידושין לאו לטבועין ניתנו, אם הקידושין חוזרין משום תנאי, א"כ לכאו' יתבטלו גם הקידושין, דהא נמצא דלמפרע לא נתן לה כלום בשביל הקידושין, והרי מבואר בסוגיין דאין הקידושין נתבטלין. ותי' דכיון דמתנה על מנת להחזיר מהני לקידושין מדאורייתא (ורק מדרבנן לא מהני), הכא אוקמוה אדין דאורייתא דהקידושין חלין. אבל העיר דיש שסוברין דגם מדאורייתא לא מהני מתנה ע"מ להחזיר לקידושין, ולדבריהם הדרה ק' לדוכתי', למה חלו הקידושין. ולכן פ' דאולי באמת כל הקידושין חוזרין חוץ מפרוטה א', כדי לקיים הקידושין. **וע"ע בשערי ישר** (ב', סוף פרק י"ד), דפ' דהאומדנא דצריכה להחזיר הכסף הוא רק דרוצה הכסף להיות הוחזר מעכשיו, אבל ליכא אומדנא שלא הקנה לה מעיקרא כסף קידושין, וישארו הקידושין אצלה בתורת כסף ע"מ להחזיר, והא דלא מהני קידושין ע"מ להחזיר הוא רק היכא דניתנו להדיא ע"מ להחזיר, אבל בכה"ג דהכא שפיר מהני הקידושין. וע' **בחזון איש** (אה"ע ס"ב, א') דכ' דאפשר דכסף קידושין עושה גם חיוב שעבודה, דהיינו דהוי תנאי התחייבות, דאם תמות קודם הנישואין אי' התחייבות דצריכה

(א) **נימא תנו לי שושביני ואשמח עמו... הב"ע כגון ששמח עמו ז' ימי משתה וכו'** - הק' **הריטב"א**, לפי הה"א של הגמ' דמיירי שלא שמח עמה ימי המשתה, ל"ל למיפרך על ידי גלגול מטעם תנו לי שושביני ואשמח עמו, תיפוק ל' דשושבינות חוזרת לעונתה, דהיינו בימי החופה, כדאי' לקמן, וכיון שמת, ממילא לעולם לא יהי' עונתה. ותי' דהיינו יכולין לומר דכיון דעכ"פ נכנס עמה לחופה קודם שמת, עונתה הוי, וע"ז הק' דוקא מהא דיכול לטעון תנו לי שושביני ואשמח עמו. ועוד תי' בשם רבו, דהיינו יכולין לומר דמה דאמרי' דאין עושה השושבינות עד עונתה, זהו רק היכא דעדיין הוא חי, אבל היכא דמת, י"ל דזה נחשב דהגיע עונתו, וע"ז הק' דליכא למימר הכי, דהא יכול לטעון תנו לי שושביני וכו'.

(ב) **ואתא ר' יהודה הנשיא למימר, באמת אמרו בין מת הוא ובין מתה היא, מקום שנהגו להחזיר מחזירין, מקום שנהגו שלא להחזיר אין מחזירין** - הק' **הריטב"א**, למה לפי ר' נתן אמרי' דהיכא דמתה היא מהני מנהג לבטל הלכה, דאמרי' דהיכא דנהגו להחזיר מחזירין והיכא דנהגו שלא להחזיר אין מחזירין, ואולם היכא דמת הוא אמרי' דאין מחזירין אע"פ שהמנהג הוא שמחזירין. ותי' דהא דקיי"ל דמנהג מבטל הלכה, הני מילי היכא שהוא תנאי של בני העיר, אז מבטל הלכה גמורה ככל תנאי שבממון. אבל מנהג סתם אינו יכול לבטל דין גמור אלא בדבר שהוא רופף ואין דינו ברור. ולכן, הכא י"ל דבמנהג סתם עסקינן, וא"כ, גבי מתה היא, שאין שם דין ברור, מהני מנהגא. אבל במת הוא, סובר ר' נתן שזו כנגד הדין, דהא דין ברור הוא דהיכא דמת הוא יכולה היא שתאמר תנו לי בעלי ואשמח עמו, ובכה"ג אין מנהג סתם מבטל הלכה, אא"כ הוי מנהג של כל בני העיר (או עכ"פ טובי העיר).

(ג) **ור' יהודה הנשיא סבר קידושין לטבועין ניתנו, והא מקום שנהגו להחזיר מחזירין קתני** - הק' **ר' יונה**, מ"ש דהק' הגמ' רק לרבי, והרי לכאו' גם לר' נתן ק', איך קאמר קידושין

להחזיר המעות (וע"ש עוד דצייד דאולי הי' תקנה מחכמים הראשונים בזה, ולא משום שהוא מתנה על הקידושין). וע' ברשב"א דכבר העיר הערה זו, דע"כ חוזרים כל הקידושין, דאל"כ אין שייך חשש שמא יאמרו קידושין תופסין באחותה, אולם אם חוזרין הקידושין, א"כ לכא' האמת הוא דאי"ז קידושין כלל, ושפיר תופסין הקידושין באחותה. ותי' דשפיר חלה הקידושין בההיא הנאה דיהיב לה והוו דידה עד דהדרא בה מקדשא.

(ה) ור' יוסי מספקא לי' אי לטיבועין ניתנו אי לא- פ"י הרשב"ם, דלר' יוסי הו"ל מעות הקידושין ממון המוטל בספק, וחולקין. והק' תוס', למה חולקין, הרי קי"ל דהמוציא מחבירו עליו הראי'. וציין למש"כ בתוס' לעיל (סב:), דיש מקומות שנראה לחכמים שיחלוקו. אבל הריטב"א כ' דר' יוסי ס"ל כסומכוס, דממון המוטל בספק חולקין. וע"ע ביד רמה (סב) שג"כ כ' דאפי' לרבנן דחולקין על סומכוס מודים הכא, דכיון דהכא היא באה לגבות הכתובה ממנו, והספק הוא אם אזלי' בתר ממונא, והממון בחזקת דבעל קאי, או בתר השטר כתובה אזלי', שהוא בידה. וע"ע בדבריו, ודבריו צריכים ליבון.

(ו) דאיכא דשמע בהא ולא שמע בהא- הק' הריטב"א, והא הוא עצמו נתן הגט, וא"כ מה שייך לחוש שיחזור ויקדש אחותה. ותי' דדלמא הוא לא חייש (להאיסור) ויקדש אותה, והעולם שראו חזרת קידושין ולא ראו הגט יטעו בדבר. ועוד תי' דמה דאמרי' דקידושין תופסין באחותה לאו דוקא, דאיכא נמי שיאמרו דקידושין תופסין בה לקרובי הבעל, ואותם הקרובים יודעים בהא ולא ידעי בהא [ואף דהיא קיבלה הגט, מ"מ י"ל דהיא אינה יודעת הדין, ועדיין צ"ע בזה].

(ז) וחוזרת בעונתה- כ' הרמב"ן בשם הרשב"ם (ואינו בפנינו), דהיינו דאם לא תבעו בתוך ז' ימי החופה, שוב אינו יכול לתבוע. וחולק עליו הרמב"ן, וביאר דמה דאמרי' דחוזרת בעונתה, היינו רק לאפוקי קודם לכן, אבל אחר הז' ימי המשתה שפיר עדיין יכול לתבוע.

(ח) עשה עמו בפומבי ובקש לעשות עמו בצנעא, יכול לומר לו בפומבי אעשה עמך, וכו'- פ"י הרשב"ם, בשמחה יתירה אני חפץ כמו שעשיתי לך, וכן כל הני דמפרש ואזיל. וכ' הרמב"ם (זכ"ז, ד') דה"ה להיפוך, אם עשה עמו בצנעא ורוצה לעשות עמו בגלוי, יכול לומר לו איני עושה עמך אלא כדרך שעשית עמי. וכ' הלחם משנה שם דדין זה מבואר בהמשך הברייא, דעשה עמו בשני' ובקש לעשות עמו בראשונה, יכול לומר לו לכשתנשא אשה אחרת אעשה עמך, ופי' הרשב"ם דהיינו דיכול לטעון לא אשמחך יותר ממה ששמחתני, שאיני חפץ בשמחה יתירה, אלמא דגם להיפוך יכול לטעון. ומכאן הק' על מש"כ הטור בשם הרמ"ה דאם בא המשלח להרבות בשמחה שומעין לו, הרי מבואר בברייא להיפוך, והניח בקו'. אולם ע' ביד רמה בסוגיין (אות ס"ז) דכ' דמה שיכול לומר לו לכשתנשא אשה אחרת אעשה עמך, אי"ז משום דאינו חפץ בשמחה כ"כ, אלא אדרבה, "דעתו של אדם בנשואי אשתו שני' פנוי' לשמוח עם רעיו ושושביניו יתר ממה שהיא פנוי' בנשואי ראשונה", וא"כ נמצא דבאמת הוי שמחה זה פחותה, ויכול לטעון דאינו רוצה לעשות אלא בשמחה כמו שמחה שעשה לו, ונמצא שאין שום מקור שיכול לומר שאינו רוצה להרבות בשמחה טפי.

(ט) זה שדעתו קצרה- פ"י הרשב"ם, כמו עצרן וקפדן, עינו רעה בשלו ובשל אחרים. והרש"ש פ"י באו"א, דדעתו קצרה היינו ששכלו קצר מלראות את הנולד, ואינו משתדל מקודם להנצל ממנו, ודעת רחבה הוא ההיפוך, שרואה את הנולד ומשתדל להסירנו טרם בואו.